

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд на тема **„Развитие на младежката политика в България след 1989 година“**

автор **Лилия Иванова Еленкова**, редовен докторант към катедра Публична администрация, Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

за присъждане на **образователна и научна степен „доктор“**

по професионално направление **3.3. Политически науки**

Научен ръководител: доц. дпн Татяна Томова

От проф. дпн Милена Христова Стефанова

Докторант Лилия Еленкова си поставя амбициозна задача да проследи и анализира развитието на младежката политика в България за период от 30 години. Интересът ѝ към проблематиката, свързана с младежта явно е траен – свидетелства за това намиране в нейната автобиография, която изобилства с факти за обществена активност и практическа работа по проекти на младежка тематика, както и с опит в ръководството на национални представителни органи на младежки и студентски общности. Това е достатъчно да приемем, че в дисертационния труд, освен анализ на резултатите от проведеното проучване са намерили отражение и личен опит, и осмислени предизвикателства от работата с различни младежки общности.

Представеният за рецензиране дисертационен труд отговаря на академичните стандарти в областта на социалните науки. Той е разработен в 4 глави, увод, заключение и приложения с общ обем от 248 страници, включително приложенията. Библиографията съдържа 148 източника от български и чужди автори и интернет източници. Научният апарат е разработен прецизно. Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията, както и основните тези и резултати. Представени са 3 самостоятелни публикации по темата и една в съавторство, за която не е представен разделителен протокол. Тъй като трите самостоятелни публикации покриват изискванията, ще оставя без коментар публикацията в съавторство. Не се откриват доказателства за плагиатство, до мен не са постъпили сигнали за плагиатство и имам основание да смятам, че представеният текст е дело на авторката.

1. Актуалност на изследваната проблематика

По принцип темата за младежта е вечна. Всички общества обръщат внимание на подрастващите поколения и полагат грижи за тях. В съвременния свят дори говорим вече за политики за младежта и създаване на условия за адекватно включване на младежите в социалния и политическия живот. Специално за България има разработени и публикувани различни изследвания на младежка тематика, но доколкото ми е известно за първи път този труд прави опит да проследи процесите по разработване и прилагане на политики за младежта след началото на прехода почти до наши дни. В този контекст изследваната проблематика е не само актуална, тя може да способства запълването на изследователска празнота по темата, а също така изводите да бъдат и своеобразен коректив за практиката в България.

2. Методология и методика на изследването

Методологията и методиката съдържат всички необходими атрибути на едно научно изследване. Традиционно първата глава на всеки научен труд е методологическа и авторката се придържа към това, но някак ми се струва, че изясняването на съдържанието на основните понятия, които са необходими за постигане на целта е по-пространно от необходимото.

Лилия Еленкова приема да работи с понятието „младежка политика“, а не с „политики за младежта“. Без да дава своя дефиниция на основното понятие в изследването си тя се опира на анализ на практиката в отделни европейски държави и концептуализацията на младежката политика от гледна точка на съдържание и процес. Не са посочени аргументи защо се възприема „младежка политика“, като вероятно е това да идва от буквален превод, доколкото на английски език се използва *Youth Policy*. На български език можем да разбирате „младежка политика“ двояко: от една страна това да са политики, разработвани за закрила и подпомагане на младежта, а от друга това да е включването на младежта в правенето на политики за самата младеж. Както понятието „младежка политика“, така и понятието „политики за младежта“ предполагат включването на младежката общност, доколкото и в двата случая няма как да не се отчитат особености, характеристики и позиции на заинтересованата общност и без нейно участие не може да се разчита на ефективност. Еленкова правилно отбелязва, че все още няма възприета единна дефиниция на понятието „младеж“, което

допълнително затруднява и съдържателното описание на младежката политика. Като пренебрегвам известните си съмнения, че трябва да говорим за младежка политика, а не за политики за младежта (доколкото се изследва процес на политики, а не съдържание), преминавам към оценка на останалата част от методологията и методиката на изследването.

Като обект и предмет на изследването се дефинират съответно младежката политика в България и процесът по създаване, провеждане и развитие на младежката политика след 1989 г.

Основната цел е доста подробно формулирана: „да се изясни същността, обхвата и възможностите за провеждане на държавни публични политики, свързани с развитие на младежка политика в България за периода 1990-2019 г., като се идентифицират факторите, които влияят на появата и развитието на политиките за младежта, и на тази основа се анализират резултатите от прилагането им. Чрез политологичен приложен анализ може да се разкриват потенциални проблеми в проектирането на младежки политики, чието навременно коригиране да подобри ефективността и ефикасността на управлението им в съответните държавни институции и публични политики“. От тази формулировка читателят разбира, че интересът на авторката е насочен преди всичко към държавните публични политики за младежта. Първият въпрос, който възниква е има ли държавни непублични политики? Следва питането как определяме публични политики, свързани с развитие на младежката политика. Те отделни ли са или става дума за неточен изказ? На следващо място се търсят фактори, които оказват въздействие, а в последствие трябва да очакваме и анализ на резултатите от прилагането на политики за младежта. Тук установяваме, че основното понятие „младежка политика“ е заменено с „политики за младежта“. Това ми дава основание да приема, че за авторката двете понятия са еднозначни.

Тази амбициозна цел е операционализирана в седем „теоретико-изследователски и експериментално-практически задачи“. Доколкото не откривам проведени експерименти, намирам, че употребата на „експериментално“ в случая с дефинирането на практическите задачи би следвало да отпадне.

Заслужава да бъде обсъдена основната изследователска теза: „Появата и развитието на новата младежката политика в България след 1989 г. не е следствие на цялостно формулирана национална нужда за конкретна социализация на младите хора,

която да обхваща стратегическата посока за развитие за дългосрочен (25 – 30 годишен) период, а по-скоро следва формално политическия избор на страната за влизане в Европейския съюз. Това може да създаде условия за фрагментираност, различни дефицити, ограничен обхват, дисперсност при изграждане на средносрочни национални стратегии и установяване на връзки с европейските стратегически цели“. Доколкото разбирам, Еленкова твърди и се опитва да ни докаже, че българската държавна политика не е основана на собствено целеполагане и усилия за интегриране на младежката общност, а е по-скоро следствие от необходимостта да се прилагат европейски политики за младежта и това е предизвикано от членството на България в Европейския съюз. Доколкото присъединяването на България към ЕС през 2007 година предполага по презумпция в страната да се прилагат общоприети за съюза и въведени като задължителни политики, то това е очаквано въздействие и само по себе си не е нито изненада, нито е постижение. Не си давам отговор на въпроса какво означава политиките за младежта да следват „формално политическия избор на страната да се присъедини към ЕС“. Ако България чрез различни процедури е направила избор да кандидатства, да се подготви и да бъде приета за член на ЕС, то този избор е предпоставка да се обясни всякакво влияние върху вътрешното развитие на страната, включително и в областта на различни политики. Ако приемем, че Еленкова иска да ни докаже, че ако България не е станала член на ЕС, то държавни политики за младежта е нямало да се случат. Това само по себе си е твърде рисково да се допусне, доколкото политики за младежта е имало, макар и спорадични, неподредени в дългосрочни и средносрочни стратегии и преди членството на страната в съюза. Ще приема, че всъщност Лилия Еленкова възприема присъединяването на България към ЕС за фактор, стимулиращ развитието на политиките за младежта, но не е постигнато достатъчно добро вербализиране на това допускане.

Методите на изследване са очертани систематизирано и подробно. Избраните методи се отнасят до качествено изследване и са адекватни, спрямо темата на дисертацията. „Качествени методи за набиране на информация, използвани в настоящата дисертация, са кабинетно проучване (проучване и анализ на наличната информация) и дълбочинни интервюта. Качествени методи за анализ на информацията, използвани за достигане на заключения с хипотетичен характер и теоретични изводи, са сравнителен анализ, обработка и обобщаване на информация и изследване на случаи“

3. Характеристика на дисертационния труд

Изложението е разработено с оглед намиране на отговори на 7-те поставени задачи и постигането на целта. В първата глава се разглежда теоретичната основа за младежката политика като публична политика. Във втора глава е направен преглед на развитието на младежката политика в България след 1989 г. в два ракурса – развитие на нормативната основа и развитие на целите и инструментите. Третата глава представя анализ и оценка на младежката политика и постигнатите резултати. Заключението извежда основните достижения, които съответстват на анализите в дисертацията. Като цяло съдържанието отговаря на изследваната проблематика, целта е постигната, задачите са намерили своя отговор, а изследователската теза е доказана. С тази разработка Лилия Еленкова доказва, че тя притежава необходимите качества на изследовател.

4. Оценка на приносите

В Автореферата Еленкова прави самооценка на приносните моменти в своята дисертация в две направления: Първите според нея са теоретични и методически (тя посочва 4 такива), а вторите – приложно-практически, където са изведени 3. Както споменах в началото, не ми е известно друго подобно изследване в България, затова приемам, че тя прави първият опит за обяснение и развитие на процесът на младежка политика за период от 30 години. Безспорно систематизацията на понятийния апарат подпомага изследването, но не намирам това за принос. В първата област на приносите ѝ най-същественото е, че тя обогатява разбирането за младежката политика като многосекторна и хоризонтална и това се случва благодарение на добросъвестно проведения анализ на процеса на политиката. Изведените три етапа в развитието на младежката политика на България безспорно обогатяват представата ни, знанията ни, но едва ли са чист теоретичен принос. Като цяло не идентифицирах методически приноси. Нямам никакви възражения срещу формулираните практико-приложни приноси.

Въпреки казаното, намирам, че дисертационния труд има приносен характер и изказаните от мен съмнения не го правят незащитим. Вероятно е било възможно приносите да се формулират по-точно.

5. Публикации по дисертацията

Представените публикации (както споменах по-горе, аз разглеждам първите три от тях) отразяват отделни, съществени части от дисертационния труд.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

В моята рецензия аз се опитах да полемизирам най-вече теоретично-методологически въпроси. Резултатите от изследването, коректно изложени в третата глава не подлежат на дискусия, защото те са резултат от добросъвестно прилагане на избраната методика на изследването. Мисля, че самият факт, че написаното от Лилия Еленкова поражда дискусия е достатъчен, за да приемем, че тя убедително ни демонстрира качества на изследовател. При обсъжданията в катедрата по време на нейното обучение като докторант на варианти на дисертацията препоръчвах първата глава да бъде съкратена, доколкото не е необходимо да бъдат излагани в подробности знания, които са известни и достъпни на читателя. Тази препоръка е била взета частично предвид и днес е предложен значително по-добър вариант. Искам да подчертая обаче, че първата глава може още да бъде съкратена, като се даде превес на онази част, която се отнася до уточняване на понятията за младеж и младежка политика.

За мен ще представлява интерес, ако Лилия Еленкова дискутира по време на защитата на дисертационния труд перспективите за развитие на младежката политика в България, но преди всичко да сподели с нас какви са според нея бъдещите възможни полета на научни изследвания на младежката политика.

7. Заключение

В заключение бих искала още веднъж да подчертая, че разглежданият дисертационен труд има цялостен приносен характер от гледна точка на изследваната проблематика – процесът на младежката политика в България за период от 3 години. Независимо от изказаните съмнения и критични бележки **убедено препоръчвам на научното жури да присъди на Лилия Иванова Еленкова образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3. Политически науки.**

03.10.2021 г

Рецензент:

София

проф. дпн Милена Стефанова